

2 impresum

Izdavač:

Fondacija lokalne demokratije

Autori:

Azra Mulaomerović

Amra Hadžimuratović-Čustović

Edo Hadžović

Aida Hajdar

Lamija Husić

Jasmina Mujezinović

Lektorica:

Gordana Bosić

Dizajn:

Asim Đelilović

Štampa: Harysoft

Godina izdanja: 2015.

Ova publikacija objavljena je
uz podršku Ministarstva za rad,
socijalnu politiku, raseljena lica i
izbjeglice u okviru programa
Dječije nedjelje

KOORDINACIONO TIJELO u prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici Kantona Sarajevo

- 07 **UVOD**
- 09 ŠTA JE KOORDINACIONO TIJELO
- 11 ZAŠTO KOORDINACIONO TIJELO
- 13 KOJA SU DOSADAŠNJA POSTIGNUĆA RADA
KOORDINACIONOG TIJELA
- 15 KAKO RADI KOORDINACIONO TIJELO

- 17 **ULOGA ČLANOVA KOORDINACIONOG TIJELA U
PREVENCIJI, ZAŠTITI I BORBI PROTIV NASILJA U
PORODICI**
- 18 ČLANOVI KOORDINACIONOG TIJELA
- 19 MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU
RASELJENA LICA I IZBJEGLICE
- 24 MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
- 29 MINISTARSTVO ZDRAVSTVA
- 33 MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE
- 41 MINISTARSTVO PRAVDE I UPRAVE
- 43 FONDACIJA LOKALNE DEMOKRATIJE

- 51 **SPISAK ČLANOVA KOORDINACIONOG TIJELA I
NADLEŽNIH INSTITUCIJA SA KONTAKT
INFORMACIJAMA**

Nasilje u porodici je jedan od najtežih vidova kršenja ljudskih prava i predstavlja najizraženiji oblik nasilja na osnovu spola, gdje su u znatnoj većini slučajeva žrtve žene i djeca. U posljednje tri decenije kroz više usvojenih konvencija i međunarodnih dokumenata jasno se definira nasilje u porodici i daju smjernice za djelovanja u ovoj oblasti. Popisivanjem i usvajanjem ovih dokumenata država BiH je otvorila prostor vladama i nevladinim organizacijama za preduzimanje mjera koje će osigurati odgovornost počinitelja i zaštititi žrtvu.

Od perioda kada je nasilje u porodici prepoznato kao javni problem u Kantonu Sarajevo vladin i nevladin sektor, u međusobnoj koordinaciji, aktivno radi na prevenciji, poboljšanju položaja ove populacije i unapređenju sistema zaštite za žrtve nasilja.

U cilju sistemskog rješavanja problema nasilja u porodici, a u skladu sa situacijom i informacijama sa terena, uočena je potreba za uspostavljenjem harmoniziranog i strateškog pristupa prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici.

Iz tih razloga 2005. godine, na inicijativu Fondacije lokalne demokratije, formirano je Koordinaciono tijelo od predstavnika vladinog i nevladinog sektora koje kroz multidisciplinarni pristup, baziran na međusobnoj suradnji, sistemski djeluju u ovoj oblasti na nivou Kantona Sarajevo. Kontinuirani rad ovog tijela ima ključnu ulogu u sadašnjem postavljenom sistemu prevencije, zaštite i borbe protiv nasilja u porodici.

Ova informativna brošura je namijenjena svim uposlenicima nadležnih institucija (ustanova i službi) Kantona Sarajevo, nevladinim organizacijama, kao i široj javnosti, da se upoznaju sa nastankom i mehanizmima rada ovog tijela.

Brošura o Koordinacionom tijelu je štampana u okviru programa Dječije nedjelje, te je poseban naglasak stavljen na djecu, na koju treba obratiti posebnu pažnju kao na žrtve nasilja, uzimajući sve faktore u razmatranje (preventivne, sigurnosne, socijalne, zdravstvene, edukativne, pravne itd).

Nadamo se da će izneseni podaci prikazani iz perspektive i uloge nadležnih ministarstava, njihovih službi i nevladinih organizacija, osigurati kvalitetnije upoznavanje sa utvrđenim i koordiniranim postupanjima u slučajevima nasilja nad djecom.

ŠTA JE KOORDINACIONO TIJELO

U novembru 2005. godine, kao rezultat jednogodišnje implementacije Projekta “Kordinaciono tijelo – multidisciplinarni pristup u prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici”, formirano je Kordinaciono tijelo sačinjeno od predstavnika:

- Ministarstva pravde i uprave Kantona Sarajevo;
- Ministarstva za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo;
- Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo;
- Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo;
- Udruženja/udruge “BH Novinari”;
- NVO – Fondacije lokalne demokratije.

Usvojen je i potpisan Protokol o radu i suradnji na prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici (od ministarstava/organizacija čiji predstavnici čine članove Kordinacionog tijela), kao i Program rada na prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici za 2005-2006. godinu.

Uspostavljanjem Kordinacionog tijela u Kantonu Sarajevo, prvi put su se udružili predstavnici vladinih i nevladinih organizacija u jedinstveno institucionalno tijelo čiji je zajednički cilj prevencija, borba i zaštita od nasilja u porodici.

Cilj formiranja Kordinacionog tijela je bio da na nivou Kantona Sarajevo predstavnici vladinog i nevladinog sektora zajednički i sistemski djeluju u sljedećim oblastima:

- Podizanje svijesti i senzibilizacija šire društvene zajednice o prisutnosti nasilja u porodici;

- Povećanje stepena informiranosti o mogućnostima prevencije i zaštite;
- Djelotvornija pomoć i zaštita osoba izloženih zlostavljanju i nasilju u porodici;
- Institucionalni i svestraniji tretman nasilnika;
- Usavršavanje stručnjaka čiji djelokrug rada obuhvata prevenciju, edukaciju, senzibilizaciju, zaštitu i sveobuhvatnu pomoć osobama izloženim zlostavljanju i nasilju u porodici.

ZAŠTO KOORDINACIONO TIJELO

Od 2010. godine, kada nasilje u porodici, do tada iz domena privatnoga, počinje biti prepoznavano i kao javni problem, te prvih statistika i provedenih analiza, zabrinjavajući je bio broj posljedica koji iz njega proizlaze.

Posljedice uzrokovane nasiljem u porodicu su brojne i odražavaju se u svim aspektima i privatnog i društvenog života.

Pored žena o kojima se češće priča, najveće žrtve su djeca – okružena raznim oblicima agresije, poremećenih društvenih vrijednosti, normi, te svakodnevnim različitim oblicima nasilja. Broj zlostavljane djece je mnogo veći od broja prijavljenih slučajeva. Pošto se najveći dio nasilja nad djecom događa u porodici, mnogi njegovi vidovi dugo vremena ostaju neotkriveni dok ne dobiju dramatične razmjere. Djeca su zbog svoje razvojne vulnerabilnosti i zavisnosti u većem riziku od nasilja od odraslih. Nasilje nad djecom ostavlja nepovoljne, višestruke i dugotrajne posljedice na razvoj djeteta i njegove odnose sa drugim ljudima. Posljedice ovih naučenih modela ponašanja vidljive su kroz izraženu agresivnost, sklonost ka destruktivnom ponašanju, te maloljetničkom prestupništvu. Podaci zemalja Evrope pokazuju da 80% počinitelja maloljetničkog prestupništva dolazi iz nesređenih porodica, a od tog broja 60% iz porodica u kojima postoji nasilje.

U cilju prevazilaženja ovakvog stanja Fondacija lokalne demokratije je pokrenula inicijativu koja je rezultirala uspostavljenjem Koordinacionog tijela zbog potrebe multidisciplinarnog (timskog) rada i koordiniranog djelovanja, te postizanja boljeg kvaliteta i veće efikasnosti u prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici.

Zajedničkim djelovanjem otvorila se mogućnost stvaranja programa koji će sve segmente sinhronizovano i sa definiranim zadacima uključiti i pretočiti u konkretne planove i aktivnosti prevencije, zaštite i borbe protiv nasilja u porodici u Kantonu Sarajevo.

KOJA SU DOSADAŠNJA POSTIGNUĆA RADA KOORDINACIONOG TIJELA

Tokom desetogodišnjeg rada u okviru programa rada Koordinacionog tijela postignuti su slijedeći rezultati:

- Uspostavljene su koordinirane metode, načini i sistemi rada kao multidisciplinarnog modela institucija sistema, NVO i medija u cilju postizanja boljeg kvaliteta i veće efikasnosti u javnom i privatnom djelovanju u slučajevima prevencije, pomoći, zaštite i borbe u situacijama nasilja u porodici;
- Senzibilizirani i educirani kadrovi uposleni u službama Ministarstva potpisnika Protokola, medija u cilju unapređenja njihovog rada i postupanja;
- Senzibilizirana i upoznata šira društvena zajednica o problemu nasilja u porodici i nad djecom, uspostavljenim institucionalnim mehanizmima;
- Omogućeno osobama izloženim nasilju i zlostavljanju u porodici pravo na jedinstvenu i organiziranu zaštitu;
- Realizirano je na desetine edukacijskih stručnih programa, javnih kampanja, distribuirano i kreirano niz promotivnog materijala, te izdano više relevantnih stručnih radova, analiza i priručnika;
- Omogućeno drugim lokalnim zajednicama sa teritorije BiH transfer znanja i dobre prakse multidisciplinarnog, institucionalnog rada u promociji, zaštiti i borbi protiv nasilja u kući, u cilju organiziranog odgovora na sve prisutniji problem naše zajednice – problem nasilja u porodici.

Treba istaknuti da je, na prijedlog Koordinacionog tijela, u septembru 2007. godine Vlada Kantona Sarajevo usvojila Akcioni plan u prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici i na taj način postala prva lokalna zajednica u BiH koja je usvojila strateški dokument za ovu oblast, i to u suradnji sa nevladinim sektorom.

Kao model dobre prakse način rada i djelovanja KT uspostavljeni sistem prevencije i zaštite od nasilja na osnovu spola u Kantonu Sarajevo predstavlja i najuspješniji model multidisciplinarnog pristupa kroz suradnju vladinog i nevladinog sektora na području čitave BiH, i kao takav prepoznat je od drugih lokalnih zajednica i institucija (Gender Centar FBiH, Agencije za ravnopravnost spolova) kao i međunarodnih donatora.

KAKO RADI KOORDINACIONO TIJELO

Međusobna suradnja članova Koordinacionog tijela bazira se na uzajamnom razumijevanju i zajedničkom prepoznavanju problema nasilja u porodici kao javnog i društvenog problema.

Rad Koordinacionog tijela je i danas baziran na obavezama i dogovoru potpisanog Protokola 11. novembra 2005. godine, gdje su posebno akcentirana polja rada i to:

- Podizanje svijesti i senzibilizacija šire društvene zajednice o prisutnosti nasilja u porodici;
- Povećanje stepena informiranosti o mogućnostima prevencije i zaštite;
- Djelotvornija pomoć i zaštita osoba izloženih zlostavljanju i nasilju u porodici;
- Institucionalni i svestraniji tretman nasilnika;
- Usavršavanje stručnjaka čiji djelokrug rada obuhvata prevenciju, edukaciju, senzibilizaciju, zaštitu i sveobuhvatnu pomoć osoba izloženih zlostavljanju i nasilju u porodici;
- Direktnu zaštitu žrtava nasilja u porodici kroz potpuni program podrške (psihosocijalna rehabilitacija, ekonomska, zdravstvena, obrazovna);
- Lobiranja i zagovaranja za izmjenu i donošenje novih zakona koji bi imali za cilj olakšati prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici.

Rad Koordinacionog tijela se realizira na način da se za svaku kalendarsku godinu kreira Program rada. Prilikom usklađivanja jedinstvenog Programa rada uzimaju se obzir svi dostavljeni prije-

dlozi resornih ministarstva Koordinacionog tijela i Fondacije lokalne demokratije.

Poslije razmatranog i usvojenog Programa rada, realiziraju se aktivnosti u međusobnoj koordinaciji nadležnih ministarstava i FLD u skladu sa tematskim oblastima.

Na kraju svake kalendarske godine Koordinaciono tijelo podnosi izvještaj Vladi Kantona Sarajevo na usvajanje.

ULOGA ČLANOVA KOORDINACIONOG TIJELA u prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici

ČLANOVI KOORDINACIONOG TIJELA

- Azra Mulaomerović, MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU, RASELJENA LICA I IZBJEGLICE
- Amra Hadžimuratović Čustović, MINISTARSTVO ZDRAVSTVA
- Edo Hadžović, MINISTARSTVO PRAVDE I UPRAVE
- Aida Hajdar, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
- Lamija Husić, MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE
- Jasmina Mujezinović, FONDACIJA LOKALNE DEMOKRATIJE

MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU, RASELJENA LICA I IZBJEGLICE

SOCIJALNA ZAŠTITA I ZBRINJAVANJE ŽRTAVA NASILJA

Djelokrug rada Ministarstva utvrđen je nadležnostima koje proi-
zlaze iz Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i federalnih za-
kona, Ustava Kantona Sarajevo, Zakona o ministarstvima Kantona
Sarajevo i drugih kantonalnih zakona i propisa iz oblasti za koje je
Ministarstvo osnovano, te posebnih akata Skupštine i Vlade Kan-
tona Sarajevo kojima su utvrđeni zadaci Ministarstva.

Ministarstvo ima ključnu ulogu u uspostavljenom sistemu pre-
vencije, zaštite i borbe protiv nasilja u porodici zbog činjenice da
su 2002. godine Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žr-
tava rata i zaštiti porodice sa djecom, osobe izložene zlostavljanju
i nasilju u porodici definirane kao korisnici socijalne zaštite.

Činjenica da je nasilje u porodici višestruko povezano sa stanjem
u društvu i u najvećoj mjeri pogađa najranjivije kategorije stano-
vništva, prvenstveno djecu i žene, te porast broja slučajeva nasilja
u Kantonu Sarajevo, opredijelilo je Ministarstvo da se od 2000. go-
dine aktivno uključi u zajedničko djelovanje vladinog i nevladi-
nog sektora na poduzimanju mjera kako bi se nasilje u porodici
spriječilo, odnosno smanjilo i olakšale njegove posljedice.

U skladu sa navedenim, Ministarstvo je 2001. godine sa nevladi-
nom organizacijom Fondacija lokalne demokratije i JU “Kanton-
alni centar za socijalni rad” potpisalo Ugovor o smještaju soci-
jalno ugroženih osoba žrtava nasilja u porodici u “Sklonište za zlo-
stavljane žene i djecu”, kojim je reguliran način prijema žrtava na-
silja, te utvrđen način finansiranja rada Skloništa. Potpisivanjem

ovog ugovora stvoreni su uvjeti za nesmetano funkcioniranje Sklo-ništa, odnosno adekvatno zbrinjavanje žrtava nasilja.

Zbog uočenog problema neuvezanosti i nekoordiniranog djelo-vanja svih relevantnih aktera uključenih u problem nasilja, Mini-starstvo je 2005. godine podržalo inicijativu Fondacije lokalne de-mokratije za formiranjem Koordinacionog tijela, s ciljem uspo-stavljanja sistema jednakosti vladinog i nevladinog sektora u pri-stupu i metodologiji rada sa žrtvama nasilja na teritoriji Kantona Sarajevo, a što je i realizovano potpisivanjem Protokola o radu i suradnji članova Koordinacionog tijela na prevenciji, zaštiti i borbi protiv nasilja u porodici.

Provođenje politike Ministarstva u oblasti zaštite osoba izloženih zlostavljanju i nasilju u porodici sa djecom, kao i obaveze po ovom pitanju koje proizlaze iz propisa donesenih sa viših nivoa vlasti, u nadležnosti je četiri javne ustanove socijalne i dječije zaštite čiji je osnivač Skupština Kantona Sarajevo, i to:

JU “Kantonalni centar za socijalni rad” (u daljem tekstu Cen-tar) je višefunkcionalna ustanova socijalne zaštite organizirana kao centralna institucija, otvorena za suradnju sa nevladinim or-ganizacijama i drugim organizacijama koje na principima suvre-menog, stručnog socijalnog rada, uz angažiranje potrebnih profila stručnjaka organizira, supervizira i sprovodi ciljeve socijalne za-štite. Centar putem službi neposredno obavlja poslove koji su mu stavljeni u nadležnost Federalnim i Kantonalnim zakonom o so-cijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa dje-com, uredbama i zaključcima Vlade KS, kao i zakonima iz drugih oblasti.

JU “Kantonalni centar za socijalni rad”, sa devet službi socijalne zaštite općina Kantona Sarajevo ima najznačajniju ulogu vezanu za rad sa osobama izloženim nasilju u porodici, prvenstveno na zaštitu djece, a isti se realizira kroz: intervencije na terenu sa predstavnicima policije u cilj zaštite osoba izloženih nasilju, prijave nasilja, iznalaženje smještaja za žrtve nasilja (Sigurna kuća, srodnička porodica, druga porodica ili drugi stambeni objekat), individualni rad sa nasilnikom i rad sa žrtvom nasilja.

JU “Kantonalni centar za socijalni rad” također prati izvršenje izrečenih mjera za počinitelja nasilja u porodici i obavještava nadležni sud o izvršenju istih, predlaže prekid, produženje ili zamjenu izrečene mjere drugom mjerom, dostavlja sudu izvještaj o izvršenju zaštitnih mjera najkasnije u roku od šest mjeseci, a na zahtjev suda prema potrebi i ranije, te vodi evidenciju o izrečenim zaštitnim mjerama osobama koje su zaštićene i evidenciju o nasilnim osobama kojima su izrečene zaštitne mjere.

U cilju poboljšanja zaštite i proširenja usluga za žrtve nasilja, JU “Kantonalni centar za socijalni rad” sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo i Fondacijom lokalne demokratije realizira Projekt “SOS crvena linija” vezan za prijavu nasilja, i Projekt “Mobilni tim” vezan za terenske posjete porodicama u kojima je evidentirano nasilje ili poremećeni porodični odnosi. Važan segment rada predstavlja i rad sa nasilnikom – grupe samopomoći, koji se također realizira u suradnji sa Fondacijom lokalne demokratije. Programima su obuhvaćena i djeca iz porodica u kojima je evidentirano nasilje, te se također organizuju grupe samopomoći-psihološke podrške ovoj populaciji.

U cilju sveobuhvatnog pristupa marginaliziranim populacijama, u suradnji sa Fondacijom lokalne demokratije, uspostavljen je sistem i omogućena prijava nasilja za gluhe i nagluhe osobe putem SMS poruka, kao i materijali na Brajevom pismu za slijepo i slabovidne osobe.

KJU “Dom za djecu bez roditeljskog staranja” pruža usluge cjelokupnog zbrinjavanja, odgoja, školovanja kao i zdravstvene zaštite djece bez roditeljskog staranja i djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama od rođenja do navršениh 18 godina života. Izuzetno, na prijedlog JU “Kantonalni centar za socijalni rad”, KJU “Dom za djecu bez roditeljskog staranja” na smještaj i zaštitu prima djecu kojoj je potrebno obezbijediti završetak školovanja. Među ovom djecom su i djeca žrtve nasilja i djeca iz porodica pod rizikom kojoj Ustanova pruža organiziranu i individualnu stručnu pomoć u skladu sa njihovim potrebama.

JU “Porodično savjetovalište” vrši pružanje psihosocijalnih usluga građanima Kantona Sarajevo i šire, s ciljem podrške, pomoći i zaštite porodice kao nukleusa društva. U okviru ove ustanove stručno osoblje pruža usluge savjetovanja klijenata svih dobnih uzrasta riješenih da unaprijede osobne živote i otklone neke specifične vidove nastalih poteškoća u odnosima sa bliskim osobama, kao i informacije profesionalcima srodnih ustanova iz psihosocijalne mreže o važnijim rezultatima razvojno-istraživačkih projektnih aktivnosti iz vlastitih programa primarne prevencije.

KJU “Disciplinski centar za maloljetnike” izvršava odgojne mjere- disciplinske mjere upućivanja u Disciplinski centar izrečene maloljetnom počinitelju krivičnog djela, na način propisan zakonom kojim se regulira izricanje ove disciplinske mjere. Disciplinski centar organizuje i djelatnost Dijagnostičko-opservacionog centra namijenjenog za identifikaciju, utvrđivanje i procjenu etiologije, stepena intenziteta prisutnih poremećaja u ponašanju kod djece oba spola koja su upućena na dijagnostičku obradu od strane suda, tužilaštva ili nadležne službe socijalne zaštite s ciljem predlaganja odgovarajuće mjere, te daljeg adekvatnog stručnog tretmana. U okviru disciplinskog centra djeluje organizaciona jedinica koja obavlja poslove vezane za zbrinjavanje djece do 18 godina starosti koja se nalaze u riziku. Među korisnicima ovog odjeljenja su i djeca žrtve radne eksploatacije i djeca pod rizikom.

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

SIGURNOST I ZAŠTITA

Policija predstavlja organ zadužen za sigurnost građana i ima ključnu ulogu u slučajevima nasilja i zaštiti djece.

Otkrivanje i prikupljanje podataka – dokaza /činjenica/ o izvršenom krivičnom djelu ili prekršaju na štetu djeteta jedan je od najznačajnijih zadataka policije.

Djeca čine porodicu, zato se i nasilje nad djecom smatra kršenjem ljudskih prava jer su djeca, po međunarodnim konvencijama, zaštićena i imaju svoja prava.

Odnosi među članovima porodice zasnivaju se na humanim principima koji podrazumjevaju međusobno poštivanje, pomaganje, privrženost, održavanje skladnih odnosa uz razvijanje i ispoljavanje najboljih osobina, pri tome imajući u vidu posebno obavezu zaštite djece, poštivanje ravnopravnosti spolova i dobrovoljno stupanje u brak i vanbračnu zajednicu.

Osoba do 18 godina života smatra se djetetom.

Nasilje nad djecom često je u našem društvu, ali i u našem okruženju. Nasilje nad djecom se dešava u porodici, školi, na ulici, među vršnjacima, prijateljima, odnosno svuda gdje ima i djece. Djeca su najranjivija grupa društva kojoj treba posvetiti najveću pažnju.

Nasilje se ne može izbjeći, ali svi segmenti društva trebaju raditi na tome da se nasilje smanji, te ako se nasilje dešava da se počinitelji pronađu i kazne, a žrtva adekvatno zaštititi.

Policija, osim što ima cilj da zaštititi žrtve, sprečava negativnu identifikaciju i ponavljanje nasilja. Uloga policije nije samo represivna već i preventivna.

Od policije se očekuje da primjenjujući svoja zakonska ovlaštenja reagira na zakonom propisan način, brzo i efikasno.

U MUP-a Kantona Sarajevo, radeći na sprečavanju nasilja nad djecom, djeluju policijski službenici senzibilizirani za rad sa djecom, koji će pružiti maksimalnu zaštitu djeci, a adekvatno reagirati na počinitelja nasilja nad djecom.

Na području Federacije BiH od februara 2015. godine u primjeni je novi zakon “Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku”.

U skladu sa navedenim zakonom policijski službenici se i dalje educiraju za rad sa djecom.

Također, opremljene su posebne prostorije za obavljanje razgovora sa maloljetnim osobama, gdje bi se maloljetnici trebali osjećati “ugodno”, gdje atmosfera treba da bude “kućna”. To su prostorije tipa dnevnog boravka, a ne klasične policijske kancelarije. Posebna pažnja posvećena je djeci kao oštećenim osobama i svjedocima krivičnog djela, gdje se djeluje sa što manjom traumom za dijete oštećeno krivičnim djelom. Djeca koja su pretrpjela neki vid nasilja, prijavljujući to nasilje, zajedno sa svojim roditeljima, starateljima ili usvojiteljima, trebaju što manje biti ponovno izloženi traumi, tako da se u radu sa djecom uvode i stručne osobe, odnosno psiholozi, koji će razgovor u policijskim prostorijama obavljati na najprihvatljiviji način za djecu.

Prema počiniteljima krivičnog djela, maloljetnim osobama, također se postupa humano i po navedenom Zakonu.

Što se tiče krivične odgovornosti maloljetnih osoba djeca do 14 godina života nisu krivično odgovorna; dok se dijete koje je navršilo 14 a nije navršilo 16 godina smatra kao mlađi maloljetnik i

istom se mogu izreći krivične sankcije; a stariji maloljetnik je osoba koja je navršila 16, a nije navršila 18 godina života, te prema istim se, pored krivičnih sankcija, može izreći i kazna maloljetničkog zatvora u trajanju do deset godina.

Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku uvedena je novina, i to “policijsko upozorenje” maloljetnom počinitelju krivičnog djela za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine. Policijsko upozorenje izriče policija uz suglasnost nadležnog tužilaštva. Policijsko upozorenje se može izreći samo jednom i to ako su ispunjeni uvjeti navedeni u pomenutom zakonu.

U slučaju prijave nasilja nad djecom nadležna policijska uprava dužna je:

- Hitno uputiti policijskog službenika na mjesto događaja radi preduzimanja neophodnih mjera i radnji, utvrđivanja svih činjenica i okolnosti vezanih uz prijavu, te preduzimanja svih potrebnih radnji s ciljem pružanja pomoći žrtvi radi sprečavanja nastavljanja nasilja, kao i zdravstvenog zbrinjavanja žrtve;
- Utvrditi činjenice potrebne za razjašnjavanje događaja, te preduzeti sve neophodne mjere i radnje propisane zakonom na dokumentiranju postojanja krivičnog djela ili prekršaja i naravno otkrivanju počinitelja;
- Policijski službenici će mjere i radnje prema maloljetnim počiniteljima krivičnog djela preduzimati obavezno u prisustvu roditelja ili staratelja, odnosno predstavnika Službe socijalne zaštite i advokata koji posjeduje licencu za rad sa maloljetnim osobama, te u skladu sa zakonom, uz naredbu nadležnog tužilaštva, provesti istražne radnje i u zavisnosti od okolnosti do-

gađaja podnijeti izvještaj o počinjenom krivičnom djelu nadležnom tužilaštvu, ili uputiti zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka nadležnom Općinskom sudu, prekršajnom odjeljenju, uz prijedlog za izricanje sankcije predviđene zakonom. U okviru redovnih aktivnosti policijski službenici promoviraju modele nenasilne komunikacije, i to kroz projekt “Rad policije u zajednici” organiziranjem tribina, roditeljskih sastanaka, prisustvovanje satovima razredne zajednice, učeničkim radionicama, priredbama, objavljivanjem informacija na oglasnim pločama i slično.

Osim pomenutog policija indirektno participira i doprinosi u domenima svoje nadležnosti i u vođenju postupka za ostvarivanje prava na zaštitu, vođenju sudskog postupka u okviru porodično-pravne zaštite, odnosno pokretanju krivičnog ili prekršajnog postupka.

U slučaju nasilja u porodici gdje su žrtve i djeca, broj policajaca koji izlaze na lice mjesta treba zavisti od stepena ugroženosti, te je poželjno da u sastavu policijske patrole koja izlazi na mjesto događaja bude i policijska službenica, ako se radi o djevojčici žrtvi nasilja. U istraživanju slučajeva nasilja nad djecom te zaštite žrtve nasilja, policija ima primarni zadatak da utvrdi ko je izvršitelj, a ko žrtva nasilja.

Policija ima prioritet da spriječi izvršitelja u daljem nasilničkom ponašanju i zaštiti žrtvu nasilja, te omogućiti potrebno zdravstveno zbrinjavanje.

Sekundarnim zadatkom policije može se smatrati postupak prikupljanja dokaza i dokumentiranje događaja u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku i Zakonom o zaštiti i postupanju sa

djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, u kontekstu otkrivanja i razjašnjavanja slučajeva nasilja nad djecom.

Kada govorimo o nasilja nad djecom u porodici, veoma je važno istaći i značaj provođenja zaštitnih mjera.

Policija će provoditi zaštitne mjere na način propisan pravilnikom o načinu provođenja zaštitnih mjera koje su u nadležnosti policije, pri čemu ističemo tri najvažnije, koje su u direktnoj ingerenciji policije:

- Udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor,
- Zabrana približavanja žrtvi nasilja,
- Zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju.

O provođenju navedenih zaštitnih mjera policija je obavezna slati izvještaj nadležnom centru za socijalni rad koji je opet dužan da u sveobuhvatnom izvještaju obavijesti sud u smislu adekvatnosti izvršenja sudskog rješenja, te eventualno dati preporuke za moguće produženje mjere, odnosno zamjene mjere nekom drugom mjerom.

MINISTARSTVO ZDRAVSTVA

ZDRAVSTVO U SLUŽBI PROTIV NASILJA NAD DJECOM

Prepoznavanje znakova nasilja nad djecom i pravovremeno reagiranje moguće je u zdravstvenim ustanovama uspostavljenjem sistema u kojima se zdravstvene ustanove prepoznaju kao mjesto od povjerenja, a zdravstveni radnici imaju jasne smjernice djelovanja uz potrebnu senzibilizaciju za adekvatno reagiranje u pojedinim slučajevima nasilja nad djecom.

U prilog tome govori i činjenica postojanja koordinacionog tima oformljenog na inicijativu Fondacije lokalne demokratije u čijem je sastavu i predstavnik Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo da prevashodno koordinira sve aktivnosti koje se tiču zdravstvenog sistema, a u cilju što kvalitetnijeg informiranja građanstva i samih zdravstvenih profesionalaca o problemu nasilja nad djecom koji je evidentan i prisutan u našim sredinama i svugdje oko nas. Zdravstveni sistem, odnosno zdravstveni profesionalci imaju značajnu ulogu u prepoznavanju nasilja, s obzirom da su oni nerijetko prve osobe od kojih žrtva traži pomoć i mogu prepoznati problem. Činjenica je da se zdravstveni profesionalci sa tim slučajevima sreću svakodnevno, i poduzimaju odgovarajuće mjere u cilju pružanja kvalitetne zdravstvene zaštite djeci i omladini koja su pretrpjela bilo koji vid nasilja.

Sam rad Koordinacionog tijela kada je u pitanju zdravstveni sistem ima zadatak da prevashodno koordinira sve aktivnosti koje se odnose na prevenciju nasilja, odnosno zaštitu djeteta kao žrtve nasilja, kroz sistem odnosno službe unutar sistema koje su uglavnom namijenjene za pružanje zdravstvene zaštite djeci i omladini.

Kada je u pitanju zdravstveni sistem odnosno zdravstveni profesionalci, postignut je značajan napredak motivacijom zdravstvenih radnika za prepoznavanje ovog problema, te je osiguran bolji pristup prema žrtvi nasilja u ordinacijama primarne zdravstvene zaštite.

Dakle, u pružanje zdravstvene zaštite djeci i omladini uključeni su svi nivoi zdravstvene zaštite, a prije svih nivo primarne zdravstvene zaštite.

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, kao nivo primarne zdravstvene zaštite, na Kantonu Sarajevo djeluje kroz 9 organizacionih jedinica.

Kada je u pitanju zdravstvena zaštita djece i omladine ona se uglavnom odvija putem specijalističkih službi i to:

- **Dispanzer za predškolsku djecu**

Opis djelatnosti: Pruža zdravstvenu zaštitu djeci od 0 do 6 godina, koja se organizira i provodi dispanzerskom metodom rada. Provodi se aktivan zdravstveni nadzor novorođenčadi, dojenčadi, djece od 1 do 6 godina, sistematski i kontrolni pregledi u savjetovalištu, kontinuirana imunizacija sa revakvacijom, sistematski pregledi djece prije upisivanja u obdaništa, ambulantna dijagnostika i liječenje. Djeca oboljela od zaraznih i hroničnih bolesti imaju poseban tretman. Služba surađuje sa drugim zdravstvenim ustanovama i sa ostalim specijalistima.

- **Dispanzer za školsku djecu i omladinu**

Opis djelatnosti: Pruža zdravstvenu zaštitu djeci i omladini od 7 do 14 godina (srednjoškolci se na liječenje upućuju u ambulantu porodične medicine), koja se organizira dispanzerskom

metodom. Služba obavlja sistematske preglede učenika osnovnih i srednjih škola, kontrolne ciljane preglede učenika, serijske ciljane preglede, kontinuirano sprovodi sve imunizacije, zdravstveno obrazovanje, procjenu psihofizičkog stanja omladine kod izbora zanimanja i upisa za dalje školovanje. Također organizira predavanja za školsku djecu i omladinu i surađuje sa pedagogom, socijalnim radnikom i psihologom, kao i sa ostalim specijalistima. Vršiti pregled, liječenje i rehabilitaciju u ordinaciji i u kući, diferencijalnu dijagnostiku, specijalističko-konsultativne i konzilijarne preglede.

- **Centar za mentalno zdravlje**

Opis djelatnosti: Centar za mentalno zdravlje pruža specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu pružajući sljedeće: psihosocijalnu pomoć ratom traumatiziranih osoba, pojedinačnu i grupnu psihoterapiju kod psihotraumatiziranih osoba, psihosocijalnu pomoć ugroženim licima, kućne posjete po potrebi, pomoć porodici, konsultativno-specijalističke preglede iz psihijatrije, kao i obrade za Institut za ocjenu radne sposobnosti. U preventivnom radu ovaj Centar ima zadatak da promovira mentalno zdravlje na području Kantona Sarajevo. Suraduje sa ostalim službama Doma zdravlja i bolničkim ustanovama Kantona Sarajevo.

Naravno, u zdravstvenu zaštitu djece i omladine uključene su i sve ostale specijalističke službe, zavisno od procjene zdravstvenog stanja djeteta koje je pretrpjelo bilo koji vid nasilja.

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo djeluje putem 9 organizacionih jedinica u čijem se sastavu nalaze i navedene službe. Službe su smještene u centralnim objektima Doma zdravlja Kantona Sara-

jevo, kao i na drugim lokalitetima koji su raspoređeni po općinama unutar Kantona Sarajevo.

Također putem Koordinacionog tijela omogućava se adekvatna edukacija zdravstvenih profesionalaca i senzibilizacija zdravstvenih radnika po pitanju prepoznavanja, postupanja i djelovanja u slučajevima nasilja nad djecom i omladinom, ali i povećanja svijesti kod zdravstvenih profesionalaca u smislu zaštite podataka, pravovremenog informiranja žrtve nasilja, te ostvarivanja suradnje sa drugim institucijama.

MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE

AKTIVNOSTI NA PREVENCIJI MALOLJETNIČKE DELINKVENCije I MEĐUVRŠNJAČKOG NASILJA

Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo ima značajnu ulogu kada je u pitanju prevencija, senzibilizacija i edukacija učenika, nastavnika, odnosno svih učesnika u odgojno-obrazovnom procesu. Ministarstvo je nadležno za provođenje obrazovne politike u odgojno-obrazovnim ustanovama počevši od predškolskog nivoa, preko osnovnog i srednjeg obrazovanja, do visokoškolskih ustanova na području Kantona Sarajevo. Rad na zaštiti i prevenciji nasilja nad djecom Ministarstvo smatra jednim od prioritetnih zadataka u svom radu, te shodno tome od 2008. godine kontinuirano se provode aktivnosti u svim oblastima koji mogu dati doprinos strateškom poboljšanju u vezi sa navedenom predmetnom problematikom.

1. Upošljavanje školskih psihologa i diplomiranih socijalnih radnika u osnovnim i srednjim školama KS

U proteklom periodu određene škole su raspisale konkurs (Javni poziv) za prijem 5 socijalnih radnika i 5 psihologa, a Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade je napravilo raspored upošljavanja po školama, na način da je jedan diplomirani socijalni radnik ili psiholog u toku sedmice angažiran u najmanje dvije i više škola. Na ovaj način povećali su se kapaciteti pedagoško-psiholoških službi u odgojno-obrazovnim ustanovama, a kriterij odabira škola u kojima su angažirani je bio uvjetovan izostancima sa nastave, čestim pojavama tuča ili neprimjerenim ponašanjem učenika u školi i školskom dvorištu.

2. Održavanje edukacijskih seminara, okruglih stolova i stručnih rasprava u krugovima pedagoga, psihologa, socijalnih radnika, prosvjetnih i zdravstvenih radnika na temu zaštite i odgoja maloljetnika ili suzbijanja maloljetničke delinkvencije.

U sklopu ove aktivnosti su održana sljedeća predavanja:

- Pedagoška akademija, Tribina: “Obrazovanje za život bez nasilja”,
- Društvo psihologa u Federaciji Bosne i Hercegovine, Okrugli sto: “Prevenција nasilja među djecom i adolescentima kroz sistem obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite”,
- U suradnji sa Fondacijom lokalne demokratije realizira se projekt “Jačanje kapaciteta profesionalaca za primjenu državne strategije za zaštitu djece od nasilja, zlostavljanja i zanemari vanja”, u okviru toga za direktore i pedagoge 30 škola realizirat će se teme “Nenasilno rješavanje konflikta”, “Ishodišta u konfliktu”.
- Predavanja NVO – “IOM”, “SCI IZLAZ”, “XY”, “LINK”, “MLADI MLADIMA”, “FONDACIJA LOKALNE DEMOKRATIJE”, “ŽENE ŽENAMA”, “CIVITAS”, “MEĐUNARODNI KOMITET CRVENOG KRIŽA/KRSTA”, “HOPE AND HOMES FOR CHILDREN”, “DJECA STUBOVI SVIJETA”, “SOS DRUŠTVENI CENTAR HERMANN GMEINER” itd.

Realiziran je i veliki broj tema kao što su: Deficit pažnje i poremećaj s nasilničkim ponašanjem, Komunikacija preduvjet razumijevanja, Strah učenika od neuspjeha u školi, Potrebe razvijanja partnerskih odnosa porodice i škole, Osobine ličnosti i narkomanija, Karakteristike učenika sa devijantnim ponašanjem, Nenasilno rješavanje problema učenika među učenicima osnovnih

škola, Počinitelji i žrtve krivičnih djela su naša djeca – spriječimo maloljetničku delinkvenciju, Nasilje među djecom Općine Centar, Nasilje, Kultura dijaloga, Maloljetnička delinkvencija i škola, Ometajuća ponašanja, Kako prepoznati dijete sklono delinkvenciji, Uloga škole u prevenciji poremećaja u ponašanju kod djece i adolescenata, Prevencija vršnjačkog zlostavljanja, Pomozimo djeci da odrastu bez nasilja, Učionica bez nasilništva itd.

Sve škole kontinuirano realiziraju teme stručnog usavršavanja nastavnika na temu maloljetničke delinkvencije i to na sjednicama Nastavničkih vijeća i stručnih aktiva.

3. Dodatni programi i mjere prevencije maloljetničke delinkvencije za svaku školu (suradnja sa policijom i centrom za socijalni rad, pojačana dežurstva, ograđivanje svih školskih dvorišta itd.)

U svim osnovnim i srednjim školama su i dalje na snazi pojačana dežurstva nastavnika i učenika, kao i pojačano prisustvo policije u blizini škola sa akcentom na početak i kraj nastave, velike odmore i međusmjene. Postojeći videonadzor je proširen sa dodatnim vanjskim i unutrašnjim kamerama, a u svim osnovnim i srednjim školama imamo ugrađen videonadzor koji pokriva školske holove, ulaz u školu, te školsko dvorište. U određenom broju škola su također ograđena školska dvorišta.

4. Dodatni projekti za rad sa djecom mlađom od 14 godina koja su pod rizikom da dođu u sukob sa zakonom

Škole su izvršile evidentiranje djece mlađe od 14 godina, a koja su pod rizikom da dođu u sukob sa zakonom. Aktiv pedagoga je predložio indikatore za jednoobrazno evidentiranje odgojno za-

puštenih i zanemarenih učenika kao i za identifikaciju i evidentiranje učenika s težim devijacijama u ponašanju. Zbog osjetljivosti ovog problema spomenuti indikatori još uvijek nisu odobreni, tako da nije formirana baza podataka učenika koja će biti pod zaštitom. Međutim, paralelno se u školama pojačano radi sa ovom ciljanom grupom učenika kroz različite oblike aktivnosti u suradnji sa vladinim i nevladinim organizacijama.

5. Radionice na temu rješavanja konflikta mirnim putem

U svim školama na sjednicama Vijeća učenika i kroz satove razrednih zajednica realiziraju se teme kao npr: Kako spriječiti maloljetničku delinkvenciju, Kako rješavati konflikte, Samokontrola, Samodisciplina, Upoznavanje učenika sa rezultatima postignutim u borbi protiv nasilja.

Realizacija radionica na temu rješavanje konflikata mirnim putem realizirane su na satovima razrednih zajednica na teme: Rješavanje konflikata mirnim putem, Nenasilno rješavanje problema, Vrste nasilja, Konflikti – konstruktivno rješavanje problema, Rezolucija konflikta, Delinkventno ponašanje i moć, Učionica bez nasilja, Kako steći i zadržati prijatelja.

Organizirani su razgovori sa učenicima koji su skloni narušavanju discipline, stalni razgovori sa pedagogom i psihologom škole, odnosno savjetodavni rad.

U okviru redovne nastave se realiziraju aktivnosti upoznavanja učenika sa načinom rješavanja konflikata mirnim putem, kroz projekte koji učenici pripremaju i prezentiraju po razredima u školi, u smislu održavanja radionica, takmičenja među razredima i školama na općinskom, kantonalnom i federalnom nivou.

6. Radionice koje podstiču učenje roditelja o njihovoj ulozi, obavezama u pogledu razvoja djece i brige o djeci

Vijeća roditelja u svim školama pojedinačno održavaju posebne roditeljske sastanke sa tematikom “Prevenција maloljetničke delinkvencije putem jačanja svih oblika suradnje roditelja i škole”. Za svaki razred u osnovnim i srednjim školama u Kantonu Sarajevo, pored redovnih tema predviđenih Godišnjim programom rada škole, realizirana je i dodatna tema “Maloljetnička delinkvencija” (preko 2000 roditeljskih sastanaka). Prosječno prisustvo roditelja na sastancima u osnovnim školama je bilo preko 75%, a u srednjim školama oko 60%. Pored redovnih roditeljskih sastanaka škole su organizirale i vanredne, opće roditeljske sastanke sa nešto slabijim odzivom roditelja, a neke škole su organizirale posebne roditeljske sastanke samo za roditelje onih učenika koji imaju sniženo vladanje.

Radionice koje podstiču edukaciju roditelja o njihovoj ulozi i obavezama u pogledu odgoja i razvoja djece kao i brige o djeci su realizirane u mnogim školama putem vijeća (savjeta) roditelja. Najčešće teme su: Uloga roditelja u odgoju, Greške roditelja u odgoju, Kvalitetno roditeljstvo, Predznaci delinkventnog ponašanja, Odgoj nenasilnog djeteta, Autoritet roditelja, Karakteristike adolescencije, Mirno rješavanje konflikta, Zloupotreba droge, Kako koristiti slobodno vrijeme, Nasilje među djecom, Poštivanje autoriteta mladih, Psihosocijalna struktura mladih, Delinkvencija i način prevencije, Kako vaspitati maloljetnika, Nasilje u porodici, itd.

7. Dodatni projekti podizanja informiranosti i svijesti o štetnosti upotrebe droga i drugih psihoaktivnih supstanci

Realizirane su brojne debate i okrugli stolovi na temu: Droga je lažno lijepa, Reci drogi ne, Samo zajedno protiv droge, Zloupotreba droge, Uloga škole i porodice na prevenciji ovisnosti, Pušenje ubija, Sportom protiv droge, Mladi i droga. U realizaciji projekata edukacije učenika najveća suradnja je ostvarena sa Ministarstvom unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo i Zavodom za javno zdravstvo Kantona Sarajevo.

Od nadležnih organa zatraženo je provođenje zakonom predviđene mjere zabrane točenja alkoholnih pića u ugostiteljskim objektima blizu škola, te još bolju i efikasniju suradnju sa službama MUP-a. U vezi sa navedenim, Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade uputilo je dopis Ministarstvu privrede Kantona Sarajevo i svim načelnicima općina Kantona Sarajevo da sprovedu ove mjere, kao i zabranu trgovanja uličnih prodavača na pločnicima ispred škola. Dopisi slične sadržine upućeni su MUP-u Kantona Sarajevo, Gradu Sarajevo – Gradskoj upravi. Nevladine organizacije su pojačale svoje aktivnosti organiziranja predavanja u osnovnim i srednjim školama sa ovom tematikom.

8. Formiranje vijeća roditelja osnovnih škola, srednjih škola i Koordinacionog tijela ova dva vijeća na nivou KS

U Općini Centar je 21. 3. 2008. godine održana Osnivačka skupština “Udruženje vijeća roditelja osnovnih škola Kantona Sarajevo” na kojoj su bili prisutni predstavnici roditelja iz 60 osnovnih škola. Na skupštini je donesena Odluka o formiranju Udruženja, usvojen Statut o radu, izabrana radna tijela udruženja – predsjed-

nik i potpredsjednik skupštine, predsjednik i potpredsjednik udruženja, upravni odbor, nadzorni odbor i arbitražno vijeće. Ciljevi Udruženja su uspostavljanje partnerskih odnosa sa Ministarstvom, učešće u reformi osnovnog odgoja i obrazovanja, suradnja na relaciji škola – lokalna zajednica, promocija porodice kao temelja zdravog društva. U 2011. godini je formirano Udruženja roditelja učenika osnovnih i srednjih škola Kantona Sarajevo, sa kojim Ministarstvo ima kontinuiranu i kvalitetnu suradnju.

9. Protokol o postupanju škole u situacijama nasilja

U 2011. godini je (Udruženja pedagoga Kantona Sarajevo u suradnji sa Ministarstvom za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo) donesen Protokol o postupanju škole u situacijama nasilja, koji je prosljeđen na korištenje svim osnovnim i srednjim školama. Protokol, između ostalog, sadrži definiciju nasilja, nivoe nasilja i odgojno-disciplinske intervencije, uloge i odgovornosti zaposlenika i učenika, postupanje škole u slučaju vršnjačkog nasilnog sukoba, postupanje škole u slučaju zlostavljanja učenika, postupanje škole u slučaju saznanja ili sumnje o nasilju u obitelji, postupanje škole u slučaju nasilja prema učenicima od odrasle osobe u školi (nastavnika, roditelja, drugih učenika, zaposlenika škole, nepoznatih osoba), postupanje škole u slučaju nasilnog ponašanja odrasle osobe nad odraslom osobom u školi, postupanje škole u slučaju nasilja prema zaposlenicima škole od učenika škole, te školsku evidenciju o situacijama nasilja.

NAPOMENA: Sve navedene aktivnosti se kontinuirano provode počevši od 2008. godine, odnosno Ministarstvo u suradnji sa školama, institucijama i ustanovama u čijoj se direktnoj ili indirektnoj nadležnosti nalazi oblast obrazovanja, realizira različite projektne i programske aktivnosti s ciljem unapređenja stanja u ovoj oblasti.

MINISTARSTVO PRAVDE I UPRAVE

Ministarstvo pravde i uprave 2005. godine je pristupilo Koordinacionom tijelu za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici u skladu sa svojim nadležnostima i principima da je zaštita ljudskih prava kroz pravosuđe jedino moguća, ali i da svaki dobro koordiniran i vođen sektor može dati pozitivan odgovor kada je u pitanju pristup pravdi.

U cilju unapređenja jednakog i nediskriminatornog pristupa pravdi za sve građane, Ministarstvo je uvijek davalo podršku projektima i inicijativama za izmjene ili dopune zakona koji će unaprijediti pravni sistem u Kantonu Sarajevo.

Od tog perioda, u sektoru pravde napravljeno je desetina izmjena i dopuna zakona koji su omogućili ranjivim grupama (posebno žrtvama nasilja u porodici, žrtvama rata), viši nivo pravne zaštite. Predstavnici Ministarstva pravde i uprave pratili su sve aktivnosti članova Koordinacionog tijela koji su se odnosili na pravne regulative i njihovu (ne) primjenu i učestvovali na okruglim stolovima, tematskim sastancima, zajedno sa predstavnicima iz pravosuđa (sudijama, tužiocima, stručnim suradnicima), gdje su se iznosili problemi, analize i davala mišljenja o poboljšanju u različitim oblastima prava i pravde.

Uvažavajući činjenicu da sistem besplatne pravne pomoći u BiH (koji omogućava građanima da budu jednaki pred zakonom) nije jedinstveno uređen, 2010. godine Ministarstvo pravde i uprave je podržalo formiranje neformalne mreže pružatelja besplatne pravne pomoći na nivou Kantona Sarajevo. Ova mreža nevladinih organizacija i vladinih koje su u to vrijeme djelovale na lokalnom

nivou (općinske službe), dobili su punu podršku Ministarstva da djeluju koordinirano, u najboljem interesu građana/ki.

U okviru ove Mreže izrađen je i Vodič pružatelja besplatne pravne pomoći, te je tako na jednom mjestu omogućen pristup informacijama građanima kome se mogu obratiti prema vrstama usluga iz oblasti prava. Radi dodatnog podizanja kvaliteta i dostupnosti usluga besplatne pravne pomoći uspostavljena je i suradnja sa službama socijalne zaštite u Kantonu Sarajevo. Svi uposlenici i djelatnici u mreži su imali i dodatne treninge, posebno iz oblasti prava koji su se odnosili na socijalnu zaštitu sa akcentom na žrtve nasilja.

Ministarstvo pravde i uprave je iniciralo donošenje Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći na nivou Kantona Sarajevo, te je nakon javnih rasprava 2012. godine Zakon i usvojen. Istovremeno, otvorena je i prva javna institucija za pružanje besplatne pravne pomoći, koja se odmah priključila i postojećoj Mreži pružatelja besplatne pravne pomoći.

Ova neformalna mreža 2014. godine je i ozvaničila svoju suradnju potpisujući Sporazum o unapređenju ove oblasti u Kantonu Sarajevo.

FONDACIJA LOKALNE DEMOKRATIJE

Fondacija lokalne demokratije je lokalna nevladina organizacija do sada sa 19-ogodišnjim iskustvom u kreiranju pozitivnih društvenih promjena koje vode ka pravednijem i odgovornijem društvu. Misija organizacije je posvećena zaštiti, promociji i unapređenju ljudskih prava, posebno prava žrtava nasilja zasnovanog na spolu.

“SNAGA JE U TEBI”

To je integrirani bazični program organizacije koji se kontinuirano provodi od oktobra 2000. godine, a odnosi se na zaštitu osoba sa preživljenim iskustvom nasilja u porodici.

Ovo je program u zajednici baziran na humanim pravima žena i djece, žrtava nasilja na osnovu spola. Promovira potrebu promjena (pravnih, medicinskih, socijalnih) u pravcu reduciranja nasilja, njegove prevencije i stvaranja uvjeta u kojima je žrtva zbrinuta (obezbjeđenje direktne zaštite) i u kojima joj je pružena adekvatna psihosocijalna, pravna i ekonomska podrška.

U cilju kvalitetnijeg i efikasnijeg rada programom se uspostavlja i institucionalni okvir u cilju sistemskog rješavanja problema nasilja na osnovu spola u Kantonu Sarajevo, u suradnji i koordinaciji sa nadležnim ministarstvima, pripadajućim ustanovama i službama, kroz rad Koordinacionog tijela.

Funkcioniranje programa i uspostavljenih servisa ne bi bilo moguće bez dugogodišnje podrške Fondaciji lokalne demokratije od strane Vlade Kantona Sarajevo.

2001. godine potpisani su Protokoli o suradnji sa Kantonalnim Ministarstvom za rad, socijalnu politiku, izbjeglice i raseljena lica, Ministarstvom za unutrašnje poslove Kantona Sarajevo i JU Kantonalnim Centrom za socijalni rad.

Sa Ministarstvom za rad, socijalnu politiku, izbjeglice i raseljena lica i JU Kantonalnim Centrom za socijalni rad iste godine potpisan je Ugovor o sufinansiranju boravka žrtava u Skloništu. Time je Kanton Sarajevo postao prva lokalna zajednica u BiH koja je prepoznala problem nasilja, potrebu zaštite i obezbijedila samoodrživost usluga i servisa namijenjenih ženama i djeci žrtvama nasilja u Kantonu Sarajevo. U okviru programa uspostavljeni su sljedeći servisi:

A. Sklonište za žene i djecu žrtve nasilja u porodici (oktobar 2000. godine)

Kapacitet Skloništa je 25 korisnika/ca (10 žena i 15 djece) koji u Skloništu borave po preporuci Centra za socijalni rad i policijskih uprava, i naloga tužilaštava. Smještaj se realizira na osnovu potpisanih protokola o postupanju sa žrtvama nasilja u porodici između Fondacije lokalne demokratije, Kantonalnog centra za socijalni rad i MUP-a Sarajevo – Odjeljenja za specijalne namjene.

Od oktobra 2000. godine do oktobra 2015. godine u Skloništu je boravilo 1610 osoba, od toga 563 žene i 778 djece.

B. Sklonište za djevojke, žrtve nasilja u porodici, incesta, seksualnog zlostavljanja i nasilja od strane drugih osoba

Kontinuirani program od 2002. godine koji se odnosi na zaštitu djevojaka starosne dobi između 12 i 18 godina, a namijenjeno je bosanskohercegovačkim državljanjkama.

Sklonište ima kapacitet za 10 djevojaka koje su žrtve zlostavljanja. U Skloništu je djevojkama obezbjeđena direktna zaštita, psihosocijalna rehabilitacija (grupne i individualne terapije), kao i resocijalizacija (nastavak školovanja i ponovno uključivanje u društveni život).

U periodu od 2002. godine do oktobra 2015. godine zbrinuto je 269 djevojaka.

U porodicama u kojima su odnosi poremećeni djeca zbog svoje ranjive dobi, prirode roditeljskog odnosa, nadređenosti i ovisnosti djece o njima, postaju najugroženiji članovi porodice i društva. Poseban fokus u radu sa korisnicima Sigurne kuće poklanja se djeci žrtvama nasilja u porodici koja su uglavnom smještena zajedno sa majkama (direktno žrtve ili svjedoci nasilja).

Vrste usluga koje se pružaju žrtvama nasilja u porodici u Sigurnoj kući/Skloništima:

- Fizička zaštita i sigurnost;
- Psihosocijalni terapijski tretman (individualna, grupna – edukativna, suportivna, rekreativna, radno – okupaciona terapija);
- Pružanje medicinske i pravne pomoći, a u suradnji sa našim poslovnim suradnicima (Centar za besplatnu pravnu pomoć, KCUS, Domovi zdravlja i druge medicinske ustanove);
- Terapijski rad sa partnerom/počiniteljom nasilja zajedno sa Službama socijalne zaštite KS u prostorijama Službe, u porodici putem mobilnih posjeta, kroz rad grupa samopomoći u nadležnim SSZ;
- Administrativno rješavanje slučajeva nasilja, kao i krivično procesuiranje predmeta nasilja u suradnji sa Službama soci-

jalne zaštite KS, PU KS, Tužilaštvom Kantona Sarajevo, Općinskim sudom i dr;

- Ekonomsko osnaživanje u cilju ekonomskog osposobljavanja;
- Rehabilitacija i resocijalizacija.

C. “SOS crvena linija” od marta 2004. godine

Telefonska linija koji građanima, prvenstveno Kantona Sarajevo (ali i šire), omogućuje da prijave bilo koju vrstu nasilja, ali i da dobiju adekvatne informacije na koji način pristupiti rješavanju problema nasilja, tj. kome se obratiti za daljnju pomoć. Telefon je otvoren 24 sata. Uspostavljene su procedure rada potpisivanjem Uputstva o postupanju po pozivima SOS telefona između predstavnika MUP-a Kantona Sarajevo, JU Kantonalnog Centra za socijalni rad i FLD-a, te uspostavljen sistem hitne intervencije u sprečavanju nasilja.

U periodu od marta 2004. godine do oktobra 2015. godine zaimljeno je 9812 poziva.

D. Mobilni tim od jula 2004. godine

Cilj formiranja Mobilnog tima su direktne posjete porodicama bivših korisnika/ca Skloništa u svrhu praćenja stanja u porodici. Mobilni tim je sastavljen od 2 predstavnika FLD i 1 predstavnik nadležnog Centra za socijalni rad. Na ovaj način putem terapeutskog rada sa porodicom, uključujući i počinitelja nasilja, prevencira se ponovno nasilje i njegovo multipliciranje u zajednicu. Rad Mobilnog tima se zasniva na odredbama potpisanog Protokola o suradnji između JU Kantonalnog Centra za socijalni rad Sarajevo i Fondacije lokalne demokratije o međusobnoj suradnji u radu Mobilnog tima.

Ostali programi i servisi:

- **Centar za žene (ekonomsko osnaživanje)**

Fondacija lokalne demokratije implementira projekt Centar za žene čiji je cilj povećati pristup tržištu rada ranjivim i marginaliziranim grupama žena kroz razvoj ličnih i socijalnih vještina putem programa prekvalifikacije, dokvalifikacije i edukacije. Centar za žene radi na osnaživanju žena žrtava rodno uvjetovanog nasilja, samohranih majki i žena na socijalnoj margini na tržištu rada kroz stručno osposobljavanje, osobni razvoj i društvene vještine. Projekt je i edukativnog tipa u sklopu kojeg se realiziraju motivacijski treninzi za sticanje praktičnih i osobnih vještina (pisanje CV, prezentacijske vještine, komunikacijske vještine i dr.). Centar za žene ima za zadatak posredovanje pri zapošljavanju, a obezbijedio je i poluprofesionalne Kärcher mašine kako bi se ženama olakšao pristup na tržištu rada nudeći usluge čišćenja poslovnim subjektima. Programi zapošljavanja i osposobljavanja se realiziraju u suradnji sa Ministarstvom i službama socijalne zaštite, Ministarstvom obrazovanja i drugim nevladinim organizacijama.

- **Centar za besplatnu pravnu pomoć**

U okviru Fondacije lokalne demokratije pokrenut je projekt Centar za besplatnu pravnu pomoć koji pruža besplatnu pravnu pomoć ženama žrtvama nasilja u porodici, samohranim majkama, ženama žrtvama rata, ženama na socijalnoj margini. Usluge besplatne pravne pomoći se ogledaju u pružanju besplatnih pravnih savjeta, sastavljanja podnesaka, te mogućnosti zastupanja pred sudom i upravnim organima sa fokusom na porodično pravo, radno pravo, za-

štitu žrtava nasilja u porodici, socijalnu zaštitu, zdravstvena prava. Suradnja je ostvarena sa Ministarstvom pravde KS – Kantonalnim zavodom za besplatnu pravnu pomoć, centrima za socijalni rad, lokalnim zajednicama (općinskim službama besplatne pravne pomoći), ombudsmenima BiH i nevladinim organizacijama.

U okviru Centra se pruža i besplatna pravna pomoć tražiteljima azila i međunarodne zaštite u BiH.

Uposlenici Centra u okviru stečenih ekspertiza pokreću inicijative i predlažu izmjene i dopune zakonskog okvira.

U cilju unapređenje položaja žrtava nasilja u porodici provode se i drugi programi i projekti u uskoj suradnji sa nadležnim ministarstvima, pripadajućim ustanovama i službama kroz program rada Koordinacionog tijela:

- Grupe samopomoći- psihosocijalna podrška djeci žrtvama nasilja u porodici

U cilju preveniranja poremećaja u ponašanju maloljetnika i sprečavanja maloljetničkog prestupništva djece iz porodica gdje je prisutno nasilje u porodici, kroz ciljane i organizirane radionice prilagođenog psihosocijalnog programa za djecu od strane stručnog osoblja.

- Grupe samopomoći za žene žrtve nasilja u porodici

U cilju osnaživanje žena žrtava nasilja, u izgradnji adekvatnog odnosa prema problemu nasilja i adekvatnog reagiranja na moguće situacije nasilja, namijenjen ženama žrtvama nasilja koje nisu smještene u Sklonište.

- **Prevenција nasilja među i nad djecom i mladima**

U cilju promocije nenasilnog ponašanja, usvajanja znanja i vještina koje vode ka pozitivnoj socijalizaciji, socijalizaciji djece i mladih, društvenoj afirmaciji, te konstruktivnom i nenasilnom rješavanju konflikata.

Fondacija lokalne demokratije ima potpisan sporazum sa Fakultetom političkih nauka o obavljanju prakse studenata Odsjeka za socijalni rad.

Sve navedeno je rezultiralo desetinama projekta, koji su pojedinačno i u cjelini uspostavili visok nivo prevencije, zaštite i borbe protiv nasilja u porodici i napredak, ne samo u Kantonu Sarajevo, već i u BiH.

SPISAK ČLANOVA KOORDINACIONOG TIJELA I NADLEŽNIH INSTITUCIJA SA KONTAKT INFORMACIJAMA

Članovi Koordinacionog tijela za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici Kantona Sarajevo

Ime i prezime	Ministarstvo
Azra Mulaomerović 033 562 254 azra.mulaomerovic@mrsri.ks.gov.ba	MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU, RASELJENA LICA I IZBJEGLICE
Mr.sci. Amra Hadžimuratović Čustović 033 562 153 amra.hc@mz.ks.gov.ba	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA
Edo Hadžović 033 562 098 edo.hadzovic@mpu.ks.gov.ba;	MINISTARSTVO ZA PRAVDU I UPRAVU
Aida Hajdar 033 286-871 033 286-760 aidahajdar@yahoo.com	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Lamija Husić 033 562 134 lamija.husic@mon.ks.gov.ba	MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE
Jasmina Mujezinović 033 237 240 adl@bih.net.ba	Fondacija lokalne demokratije

Ministarstvo za rad, socijalna pitanja, raseljena lica i izbjeglice

<http://mrsri.ks.gov.ba/>

Institucija	Kontakt podaci
JU "KANTONALNI CENTAR ZA SOCIJALNI RAD" SARAJEVO	Tel: +387(0)33 723-640 Fax: +387(0)33 723-641 info@kcsr.ba
SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE STARI GRAD	Tel: +387(0)33 551-110; +387(0)33 551-111 sszosg@bih.net.ba
SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE CENTAR	Tel/fax: +387(0)33 565-500 sszoc@bih.net.ba
SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE NOVO SARAJEVO	Tel/fax: +387(0)33 724-680 sszons@bih.net.ba
SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE NOVI GRAD	Tel/fax: +387(0)33 723-650 sszong@bih.net.ba
SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE ILIDŽA	Tel/fax: +387(0)33 761-510 sszoi@bih.net.ba
SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE ILIDŽA – ODJELJENJE TRNOVO	Tel/fax: +387(0)33 439-103 sszoi@bih.net.ba
SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE HADŽIĆI	Tel/fax: +387(0)33 475-848 centarhadzici@hotmail.com
SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE VOGOŠĆA	Tel/fax: +387(0)33 432-651 sszov@bih.net.ba
SLUŽBA SOCIJALNE ZAŠTITE OPĆINE ILIJAŠ	Tel/fax: +387(0)33 428-910 kcsrilijas@bih.net.ba
KJU DOM ZA DJECU BEZ RODITELJSKOG STARANJA	Tel: +387(0)33 209-044 E-mail adresa: dombjelave@hotmail.com

Institucija	Kontakt podaci
KJU “PORODIČNO SAVJETOVALIŠTE”	Tel: +387(0)33 572-050 savsar2001@yahoo.com
KJU “DISCIPLINSKI CENTAR ZA MALOLJETNIKE”	Tel: +387(0)33 200-425 nfo@disciplinskicentar.ba
JU “SLUŽBA ZA ZAPOŠLJAVANJE KANTONA SARAJEVO”	Tel: +387(0)33 204-150 080 02 24 34 E-mail: juszzks@bih.net.ba

Ministarstvo unutrašnjih poslova

<http://mup.ks.gov.ba/>

Institucija	Kontakt podaci
Prva PU zona odgovornosti u Općinama Stari grad i Centar	Tel: +387(0)33 206-000 +387(0)33 226-676; +387(0)33 442-035 pu1@mup.ks.gov.ba
Druga PU zona odgovornosti u Općini Novo Sarajevo	Tel: +387(0)33 650-000 +387(0)33 619-912 pu2@mup.ks.gov.ba
Treća PU zona odgovornosti u Općini Novi Grad	Tel: 387(0)33 474-000 +387(0)33 451-211 pu3@mup.ks.gov.ba
Četvrta PU zona odgovornosti u Općinama Ilidža, Trnovo i Hadžići	Tel: +387 (0)33 639-000 +387(0)33 623-454 +387(0)33 439-173 +387(0)33 420-145 pu4@mup.ks.gov.ba
Peta PU zona odgovornosti u Općinama Vogošća i Ilijaš	Tel: +387 (0)33-401-000 +387(0)33 432-566 +387(0)33 400-017 pu5@mup.ks.gov.ba

Besplatni poziv za hitne slučajeve policija MUP-a Kantona Sarajevo 122

Ministarstvo zdravstva

<http://mz.ks.gov.ba/>

Institucija	Kontakt podaci
OJ DOM ZDRAVLJA STARI GRAD	Tel: +387(0)33 278-600; 278-601 starigrad@judzks.ba
OJ DOM ZDRAVLJA CENTAR	Tel: +387(0)33 292-500 centar@judzks.ba
OJ DOM ZDRAVLJA NOVO SARAJEVO	Tel: +387(0)33 724-700 novosarajevo@judzks.ba
OJ DOM ZDRAVLJA NOVI GRAD	Tel: +387(0)33 277-600 novigrad@judzks.ba
OJ DOM ZDRAVLJA ILIDŽA	Tel: +387(0)33 623-416; 624-627; 625-033 ilidza@judzks.ba
OJ DOM ZDRAVLJA VOGOŠĆA	Tel: +387(0)33 432-518; 436-384; 436-383 vogosca@judzks.ba
OJ DOM ZDRAVLJA ILIJAŠ	Tel: +387(0)33 584-350 ilijas@judzks.ba
OJ DOM ZDRAVLJA HADŽIĆI	Tel: +387(0)33 420-109; 421-247 hadzici@judzks.ba
OJ DOM ZDRAVLJA TRNOVO	Tel: +387(0)33 438-003 trnovo@judzks.ba
KLINIČKI CENTAR UNIVERZITETA U SARAJEVU	Tel: +387(0)33 443-097
OPĆA BOLNICA "PRIM.DR. ABDULAH NAKAŠ"	Tel: +387(0)33 285-100

Institucija	Kontakt podaci
PSIHIJATRIJSKA BOLNICA KANTONA SARAJEVO	Tel: +387(0)33 206-732
STOMATOLOŠKI FAKULTET SA KLINIKAMA	Tel: +387(0)33 443-269
ZAVOD ZA BOLESTI OVISNOSTI KANTONA SARAJEVO	Tel: +387(0)33 219-738
ZAVOD ZA HITNU MEDICINSKU POMOĆ KANTONA SARAJEVO	Tel: +387(0)33 722-334
ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO KANTONA SARAJEVO	Tel: +387(0)33 624-470

Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

<http://mon.ks.gov.ba/>

Institucija	Kontakt podaci
SEKTOR PREDŠKOLSKOG, OSNOVNOG I SREDNJEG OBRAZOVANJA	Tel: +387(0)33 562-126
PROSVJETNO-PEDAGOŠKI ZAVOD	Tel: +387 (0) 33 279-200 kanton51@bih.net.ba
SEKTOR VISOKOG OBRAZOVANJA I NAUKE	Tel: +387(0)33 562-138

Ministarstvo pravde i uprave

<http://mpu.ks.gov.ba/>

Institucija	Kontakt podaci
OPĆINSKI SUD U SARAJEVU	Tel: +387(0)033 567-680 e-mail: info@oss.ba
KANTONALNI SUD U SARAJEVU	Tel: +387(0)33 567-800 e-mail: ksud-sarajevo@pravosudje.ba
KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO	Tel: +387(0)33 276-812 e-mail: kant_tuz@bih.net.ba
KANTONALNI ZAVOD ZA PRUŽANJE BESPLATNE PRAVNE POMOĆI	Tel: +387(0)33 275-660 e-mail: zbpp@zbpp.ks.gov.ba

Fondacija lokalne demokratije

<http://www.fld.ba/>

Institucija	Kontakt podaci
Fondacije lokalne demokratije	Tel/fax: +387(0)33 237-240; 236-899 adl@bih.net.ba
SKLONIŠTE za žrtve nasilja u porodici	Tel/fax: +387(0)33 222-000 shelters.1@bih.net.ba
CENTAR ZA BESPLATNU PRAVNU POMOĆ ŽENAMA	Tel/fax: +387(0)33 570-560; 570-561 e-mail: amer.homarac@fld.ba azil1@fld.ba
CENTAR ZA ŽENE –ekonomska podrška	Tel/fax: +387(0)33 223-366 e-mail: lejla.sadic@fld.ba

**Telefoni za prijavu nasilja u porodici u Kantonu Sarajevu
(0)33 222-000 i 1265.**